DSE DEMOGRAPHY AND SOCIAL ECONOMY

Cite: Khmelevska, Oksana (2026). Kanaly povedinkovoho vplyvu u sferi osvity: kontseptualizatsiya ta prykladnyy potentsial [Behavioral Influence Channels in Education: Conceptualization and Practical Potential]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 3 (65), 114—133. https://doi.org/10.15407/dse2026.03.114

https://doi.org/10.15407/dse2026.03.114
УДК: [37-052 + 37-042.3:32]: 330.16
JEL Classification: I20, I28, D91

ОКСАНА ХМЕЛЕВСЬКА, канд. екон. наук, старш. наук. співроб., пров. наук. співроб.
Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України
01032, Україна, Київ, бул. Т. Шевченка, 60
E-mail: kh_o@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6982-1312

КАНАЛИ ПОВЕДІНКОВОГО ВПЛИВУ У СФЕРІ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА ПРИКЛАДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Метою статті є визначення і обґрунтування каналів поведінкового впливу на прийняття населенням освітніх рішень, що дасть змогу конкретизувати напрями та зміст поведінкових втручань у процесі формування політик і практик у сфері освіти на етапі повоєнного відновлення України. Актуальність зумовлена посиленням впливу невизначеності на освітні рішення та поведінку населення в умовах тривалої війни. Методологічною основою дослідження є поєднання міждисциплінарного, системного та орієнтованого на поведінкові втручання підходів. У роботі використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема структурно-логічного узагальнення, кабінетного контент-аналізу, системного аналізу.

Узагальнення міждисциплінарних джерел останніх десятиліть дало змогу: окреслити основні переваги поведінкового підходу як загальної методологічної рамки для врахування закономірностей поведінки людини; висвітлити найбільш визнані у міжнародній практиці моделі зміни поведінки; виокремити чинники та особливості людської поведінки, які доцільно врахувати у визначенні каналів поведінкового впливу; обґрунтувати ці канали з позицій класичної та поведінкової економіки, а також інших поведінкових наук; дібрати приклади міжнародних практик і кейсів, що мають потенціал для імплементації в Україні в межах відповідних каналів поведінкового впливу у сфері

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2026. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

освіти. Новизна роботи полягає у виокремленні п'яти каналів поведінкового впливу, тобто сфер освітньої поведінки населення та пов'язаних із нею освітніх рішень, на які можуть бути спрямовані поведінкові втручання: 1. Освітній і професійний вибір (більш виважений вибір закладу освіти, майбутньої професії тощо); 2. Поведінка в процесі навчання (підтримка мотивації, орієнтація на академічну успішність); 3. Участь в освіті та освітня траєкторія (основні етапи участі в освіті та освітні переходи); 4. Набуття та оновлення навичок, компетенцій (формування готовності до навчання впродовж життя та інші аспекти); 5. Гендерні уявлення в освітньо-професійній орієнтації (осучаснення уявлень про освітні, професійні і кар'єрні можливості, подолання гендерних стереотипів і пов'язаних із ними самообмежень освітнього й професійного вибору). Застосування такого підходу дає змогу врахувати поведінково-діяльнісні, мотиваційно-когнітивні, ціннісно-світоглядні та компетентнісно-адаптаційні аспекти освітньої поведінки й пов'язаних з нею рішень. Також запропоновано логічну схему співвіднесення поведінкового впливу з етапами поведінкового процесу.

Ключові слова: *освіта, поведінкові науки, поведінковий підхід, освітні рішення, канали поведінкового впливу, поведінкові втручання.*

Стаття виконана в рамках НДР «Механізми впливу на поведінкові стратегії українців у повоєнний період: інформаційно-комунікаційні важелі та інтегровані бази даних», 2024—2026 рр. (державний реєстраційний номер: 0124U004851).

Постановка проблеми та актуальність обраної теми. За сучасними поведінковими підходами, поведінка людини характеризується обмеженою раціональністю, обмеженим самоконтролем, використанням евристик, схильністю до систематичних когнітивних упереджень і несприйняттям втрат, а також гіперболічним дисконтуванням у процесі міжчасового вибору. Властивості та обмеження людської поведінки й суджень можуть ускладнювати раціональне і систематичне оцінювання альтернатив та їх корисності, формування переваг, вибір і прийняття рішень. У межах третьої хвилі поведінкової економіки дослідники[1] пропонують враховувати також ефекти досвіду [1], оскільки людина формується під впливом власного життєвого досвіду, особливо під час криз і катастроф різного генезу, що припадають на її життя (війни, гіперінфляції, міграції, стихійні лиха тощо).

В умовах тривалої війни в Україні населення і система освіти зазнають постійного впливу загроз і невизначеностей, що позначається не лише на стійкості та резильєнтності суспільства та його інституцій, а й на прийнятті рішень населенням щодо освіти (сенси, очікування, бар'єри участі, матеріальні та нематеріальні інвестиції в освіту, освітні траєкторії тощо).

[1] За підходом Ульріке Мальмендір (Ulrike Malmendier) та її колег, першу хвилю поведінкової економіки пов'язують із виявленням систематичних відхилень реальної поведінки від передбачень моделі раціонального вибору та поясненням їх психологічними чинниками. Друга хвиля характеризується розвитком емпіричних досліджень поведінкових закономірностей та їх інтеграцією в різні напрями економічної науки і практики. Третя хвиля акцентує значення індивідуального досвіду, який може тривало впливати на переконання, очікування та економічні рішення людини.

Оскільки діти і молодь здобувають освіту під час війни, то на їхніх майбутніх освітніх траєкторіях можуть позначатися більшою або меншою мірою освітні втрати, психологічні розлади, невпевненість у майбутньому. Крім того, багаторічний досвід здобуття освіти в умовах війни може вплинути на формування освітніх установок їх нащадків.

Після закінчення принаймні гарячої фази війни, а у перспективі — повноцінного повоєнного відновлення України, поряд із використанням традиційних механізмів та інструментів управління, важливо скористатися потенціалом поведінкових наук[2] та поведінкових інсайтів для формування освітніх політик, програм, практик і втручань щодо підтримки зміни поведінки здобувачів освіти, сприяння покращенню конкурентоспроможності, добробуту та життєстійкості населення.

Постановка мети і завдань. Метою статті є визначення та обґрунтування каналів поведінкового впливу на прийняття населенням освітніх рішень. Задля досягнення мети поставлені такі завдання: 1) дослідити міждисциплінарні підходи до вивчення освітньої поведінки населення та її основних аспектів; 2) виокремити чинники та особливості, які доцільно врахувати при обґрунтуванні каналів поведінкового впливу (далі — КПВ); 3) висвітлити найбільш визнані з позицій поведінкових наук та міжнародного досвіду моделі зміни поведінки людини; 4) узагальнити переваги поведінкового підходу порівняно з традиційними підходами до формування політик і практик, а також розкрити його значення як загальної методологічної рамки, що дає змогу врахувати закономірності поведінки людини; 5) підібрати міжнародні практики / кейси, стосовно яких існує потенціал імплементації в Україні у межах певного КПВ.

Наукова новизна. На основі структурно-логічного узагальнення міждисциплінарних підходів виокремлено п'ять КПВ — сфер освітньої поведінки та пов'язаних із нею рішень, на які можуть бути спрямовані поведінкові втручання (далі — втручання) у сфері освіти на етапі повоєнного відновлення України: 1) освітній і професійний вибір; 2) поведінка в процесі навчання; 3) участь в освіті та освітня траєкторія; 4) оновлення / набуття навичок, компетенцій; 5) гендерні уявлення в освітньо-професійній орієнтації. Запропоновано логічну схему співвіднесення поведінкового впливу з етапами поведінкового процесу.

Методологія / методи дослідження. Методологічною основою дослідження є поєднання міждисциплінарного, поведінково-орієнтованого та

[2] Поведінкові науки охоплюють широкий комплекс дисциплін, що досліджують закономірності поведінки та прийняття рішень людиною, насамперед психологію, поведінкову економіку, соціологію й когнітивні науки, а також суміжні галузі та міждисциплінарні напрями, зокрема нейронауки, соціальну і когнітивну психологію, психологію та соціологію освіти.

системного підходів. Міждисциплінарний підхід[3] забезпечив інтеграцію концептуальних положень та емпіричних результатів досліджень у сфері поведінкових наук, економіки освіти та аналізу освітньої політики, що уможливило виокремити чинники та особливості освітньої поведінки на індивідуальному та популяційному рівнях. Поведінковий підхід використано для врахування обмеженої раціональності, когнітивних та інших упереджень у процесі прийняття освітніх рішень і взаємодією з освітнім середовищем. Системний підхід застосовано для обґрунтування КПВ, а також підбору загальновизнаних практик щодо розробки втручань і політик. Для досягнення мети і завдань дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема структурно-логічного узагальнення, кабінетного контент-аналізу, системного аналізу, метод кейсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. К. Хаас та А. Хаджар (Christina Haas & Andreas Hadjar, 2020) представили [2] усебічний огляд концептуальних і методологічних підходів останніх двох десятиліть щодо вивчення траєкторій студентів вищої освіти — у різних країнах та різних дослідницьких дизайнах, включно з описами та послідовними реконструкціями траєкторій, прогнозами щодо категорій учасників та видів траєкторій. Зроблено висновки, що більшість теоретичних рамок базується на прийнятті рішень; історично неблагополучні групи у вищій освіті, як-от студенти з низьким соціальним походженням, дотримуються менш лінійних та менш плавних траєкторій вищої освіти.

А. Хофер, О. Живкович і Р. Сміт (Andrea-Rosalinde Hofer, Aleksandra Zhivkovikj & Roger Smyth, 2020) дослідили [3], як психологічні чинники та соціальний контекст формують кар'єрні рішення молоді та як інформація про ринок праці впливає на вибір майбутньої професії. Автори проаналізували причини неефективності державних вебсайтів з профорієнтації та запропонували відповідні інструменти поведінкової економіки.

М. Фішер (Mira Fischer, 2018) у роботі [4] зосередилася на тому, як студенти і учні включають інформацію у свої переконання і поведінку та як переконання щодо академічної результативності, відносні оцінки успішності чи якості освіти причинно впливають на освітні рішення. Авторка робить висновки, що освітні результати можна покращити завдяки зворотному зв'язку про минулу успішність, проте час його надання має вирі-

[3] Поєднання концепцій і методів різних поведінкових та економічних наук забезпечує комплексний аналіз поведінки людини з урахуванням її когнітивних, мотиваційних, соціальних, середовищних та економічних детермінант, зокрема стимулів, ресурсних обмежень, очікуваних вигід і витрат. Наприклад, освітнє рішення може одночасно залежати від очікуваних економічних вигід і витрат, доступності ресурсів, мотивації та самооцінки людини, її попереднього досвіду, когнітивних упереджень, соціальних норм і характеристик освітнього середовища. Отже, поведінку людини складно пояснити одним універсальним чинником або в межах лише однієї дисципліни.

шальне значення. Важливо розрізняти переконання щодо різних вимірів здібностей, оскільки їх підтримка може як підвищити, так і знизити мотивацію до навчання. Також учні можуть переоцінювати сигнали здібностей, отримані в результаті міжгрупових порівнянь, особливо коли вони негативні; через це групування учнів за успішністю може призвести до декалібрування особистих переконань про здібності.

А. Гіріскау та М. Пінті (Andra Hiriscau & Mihaela Pintea, 2024) [5] дослідили вплив порядку народження на рівень освіти у США та механізм, що спричиняє цей вплив. За допомогою моделі фіксованих сімейних ефектів (порівняння сиблінгів у межах однієї сім'ї) виявлено негативний вплив порядку народження на результати освіти; цей ефект варіюється залежно від доходу домогосподарства і є найсильнішим для тих з них, хто має найвищі доходи. Однак часовий розподіл статків домогосподарства протягом дитинства також має значення — найбільші відмінності в освітньому рівні між братами та сестрами спостерігаються тоді, коли старші діти народжуються та проводять раннє дитинство у період вищого добробуту домогосподарства, що вказує на роль економічних ресурсів для раннього розвитку дитини.

Н. Біддл (Nicholas Biddle, 2021) дослідив [6] потенціал поведінкових наук для підтримки рефлексії країн на освітню кризу, спричинену *Covid*-19, та можливі майбутні кризи. Докладний огляд літератури та емпіричний аналіз репрезентативних наборів даних по різних країнах світу уможливив зробити висновок, що політика реагування більш ефективна тоді, коли враховує, як насправді люди приймають рішення. Розглянуто ключові відмінності між *Homo Economicus* та *Homo Sapiens* через три групи поведінкових інсайтів (здатність приймати рішення, сприйняття цінності, відносини з іншими людьми), а також прояви деяких упереджень, що посилюються під час освітніх криз. У процесі розробки втручань запропоновано враховувати такі результати дослідження: прив'язаність учня до школи має значення, як і шкільні ресурси; перешкоджання розвитку грамотності та математичних навичок мають багато побічних ефектів; виявлення поведінкових упереджень може спрямувати системи освіти до більш ефективних втручань; поведінкові упередження частіше трапляються в поточному контексті, але цілеспрямовані політичні заходи дають змогу їм протидіяти.

У публікації *OECD* (2022) [7] наголошується, що як будь-який інструмент розробки політики, використання поведінкових знань має підлягати етичним міркуванням на будь-якому етапі політичного циклу. Етичні міркування структуровано за чотирма ключовими етапами: 1. Визначення актуальності та масштабу — верифікація поведінкового підходу щодо мети політики; встановлення чітких критеріїв щодо того, що запропонована зміна поведінки має покращити добробут. 2. Дизайн втручань — прозорість щодо цілей та намірів втручань; залучення стейкхолдерів; дотримання

принципів рівності та людської гідності; ідентифікація та мінімізація ризиків для суспільства чи вразливих груп. 3. Спостереження та оцінювання — прогнозування можливих ненавмисних ефектів чи втрат; захист персональних даних; оприлюднення результатів. 4. Імплементація політики — збереження етичних стандартів за масштабування та підзвітність перед суспільством.

Отже, результати наведених досліджень підтверджують значний потенціал поведінкових наук для пояснення поведінки людини та розробки політик. Водночас різноманітність поведінкових чинників і можливих способів впливу актуалізує потребу у формуванні цілісної аналітичної рамки, яка б давала змогу враховувати взаємозв'язок різних детермінант освітньої поведінки, визначати КПВ, систематизувати види втручань та обґрунтовувати напрями їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. За сучасними підходами, врахування поведінки людей може підвищувати ефективність управлінських заходів, успішність ініціатив і результативність суспільних перетворень. Це особливо актуально для політик, одним із завдань яких є зміна поведінки населення. У сфері освіти важливо сприяти формуванню поведінкових практик, що забезпечують активну й усвідомлену участь в освіті на різних етапах життя людини. Відповідно для розроблення інструментів і заходів впливу необхідним є розуміння особливостей освітньої поведінки, чинників, що її визначають, а також поведінкових бар'єрів, які можуть перешкоджати участі в освіті та досягненню бажаних освітніх результатів.

Узагальнення міждисциплінарних джерел щодо різних аспектів прийняття освітніх рішень дає змогу виокремити чинники й особливості людської поведінки, які доцільно врахувати у визначенні КПВ:

- дитячий та підлітковий розвиток характеризуються різними траєкторіями академічної успішності (із загальною закономірністю покращення її з віком) та академічної мотивації (із загальною закономірністю зниження її у підлітковому віці), а також диверсифікацією джерел мотивації у підлітковому віці [8, 9];
- приблизно до 13—15 років діти не можуть раціонально думати про майбутнє; простежується схильність дітей до прийняття невдалих довгострокових або недалекоглядних рішень [10, 11, 2];
- у дитинстві не усвідомлюється важливість академічної успішності як довгострокової інвестиції [10];
- у значної частини дітей — проблеми з самооцінкою (занижена або завищена), що впливає на академічну успішність [8, 4];
- вплив ровесників, родичів, соціального оточення на прийняття освітніх рішень (вибір професії, варіанти участі в освіті тощо) [10, 12, 8, 2, 13];
- наміри щодо здобуття вищої освіти (фаху) формуються у школярів задовго до того, як вони стануть абітурієнтами [13];

Рис. 1. Логічна схема співвіднесення поведінкового впливу з етапами поведінкового процесу
Джерело: авторська розробка; * малюнок з пазлами у елементі «Можливі зміни поведінки» згенерований OpenAI (2026). ChatGPT. URL: https://chatgpt.com/

• завищені або занижені очікування від освіти як у здобувачів освіти, так і батьків учнів [10, 11, 13, 6];

• наявність диспозиційних бар'єрів для освіти дорослих — вік, попередній досвід, невпевненість в успіху, незначні вигоди від участі [14, 15];

• готовність до навчання не є фіксованою, вона змінюється протягом життя; різні вікові популяції мають різні структури мотиваційних факторів [16, 8, 17].

На основі структурно-логічного узагальнення міждисциплінарних підходів і результатів емпіричних досліджень, представлених у наукових публікаціях останніх десятиріч, виокремлено п'ять КПВ на прийняття освітніх рішень (рис. 1):

1) освітній і професійний вибір — вибір закладу освіти, освітньої програми або спеціальності, рівня освіти та майбутнього професійного напряму;

2) поведінка в процесі навчання — підтримка мотивації та залученості до навчання, саморегуляції, наполегливості та інших форм поведінки, що сприяють досягненню навчальних цілей і академічній успішності;

3) участь в освіті та освітня траєкторія — прийняття рішення про вступ / «вхід» до системи освіти, початок навчання, його продовження або відновлення, освітні переходи, переривання та повернення до освіти;

4) оновлення / набуття навичок, компетенцій — формування готовності до навчання впродовж життя, поведінка щодо подальшого навчання, розвитку й оновлення компетентностей;

5) гендерні уявлення в освітньо-професійній орієнтації — осучаснення уявлень про освітні, професійні і кар'єрні можливості, подолання гендерних стереотипів і пов'язаних з ними самообмежень освітнього й професійного вибору.

КПВ варто розглядати як взаємопов'язані сфери освітньої поведінки та зумовлених нею рішень і чинників, на які можуть бути спрямовані втручання. Визначення п'яти КПВ не означає їх трактування як відокремлених або послідовних напрямів, оскільки між ними можливі зворотні зв'язки, а їх комбінація здатна чинити системний вплив. Наприклад, більш виважений вибір закладу освіти може впливати на тривалість залученості до освіти та подальшу освітню траєкторію; посилення мотивації може сприяти підвищенню академічної успішності й зацікавленості у набутті нових навичок, що, зі свого боку, може зумовлювати більш амбітний вибір наступного рівня освіти. Усі чотири канали можуть також підсилюватися через дію п'ятого — осучаснення гендерних уявлень, що може сприяти розширенню спектра вибору доступних і прийнятних професій, формуванню іншої освітньої траєкторії та набуттю компетентностей, більш затребуваних на ринку праці. Перелік КПВ за потреби може бути розширений.

Також КПВ дають змогу врахувати особливості прийняття освітніх рішень як на індивідуальному рівні, так і на рівні домогосподарств і насе-

лення. Застосування традиційних інструментів (оновлення стандартів і програм, фінансова та інституційна підтримка тощо) у поєднанні з втручаннями (наприклад, зміцнення позитивної ідентичності, практики «рівний — рівному» та саморефлексії, формування установки на зростання, персоналізовані повідомлення учням та/або їх батькам) може сприяти позитивним змінам у поведінці та пов'язаних з нею освітніх рішень, оскільки на процеси їх прийняття впливають когнітивні, емоційні та контекстуальні чинники.

Обґрунтуємо більш детально кожний КПВ. ***Освітній і професійний вибір.*** За класичною економічною логікою освітній вибір — це інвестиційне рішення з максимізацією очікуваної корисності (найчастіше розглядається відносно здобуття вищої освіти). З точки зору поведінкових наук реальний вибір не є оптимальним через вплив соціальних норм, стереотипів, прагнень, очікувань, соціального порівняння, емоцій та інших чинників. Поведінкова економіка додає до моделей вибору в умовах невизначеності обмежену раціональність, обмежену інформацію, обмежену увагу, евристики, інформаційну асиметрію, упередженість *status quo*, небажання втрат, упередженість у теперішньому часі та міжчасовий вибір, страх відмови, суб'єктивні очікування тощо.

«У виборі студента … маємо справу з прийняттям рішень в умовах невизначеності, оскільки ні витрати, ні вигоди різних варіантів не можуть бути відомі з певністю, і вони залежатимуть від багатьох факторів, що знаходяться поза контролем людини. … Це вибір, який зазвичай робиться лише один раз, тому існує дуже мало можливостей навчитися на помилках або отримати досвід на ринку вищої освіти» [13, с. 20, 21].

« … хоча як студенти, так і випускники визнають цінність вищої освіти, рішення про те, чому і де навчатися, є неймовірно складним. Йдеться не про якість університетських програм, а про вибір, який роблять молоді люди в школі чи коледжі, і який не завжди витримує випробування часом, коли вони озираються на свої рішення через роки… Ставки для студентів дуже високі — з точки зору їхнього часу, вартості та доленосного характеру такого вибору»[4].

На рівні домогосподарства складність процесу вибору закладу освіти зумовлена не лише фінансовими міркуваннями, а й попередніми освітніми досягненнями дитини / дітей, питаннями територіальної віддаленості закладу, його репутації / престижу, якості послуг, безпеки[5], соціально-економічного або етнічного контингенту учнів.

[4] Prof Nicola Dandridge leads study on what university students think about their higher education choices. Press release issued: 2 April 2025. University of Bristol. School for Policy Studies. URL: https://www.bristol.ac.uk/sps/news/2025/national-study-shows-what-university-students-think-about-their-higher-education.html (дата звернення: 10.08.2026).

[5] Для більшості українських батьків безпековий фактор стає пріоритетом у виборі закладу освіти, насамперед дитсадка і школи (наявність облаштованого та сертифікованого укриття, можливості очного / дистанційного навчання, загальна безпека у регіоні / районі проживання).

Поведінковий підхід дає змогу перейти від теоретичних міркувань «чому людина робить не завжди оптимальний освітній вибір» до більш практичних питань — для яких суб'єктів (батьки, молодь) та за допомогою яких втручань можна зробити процес освітнього вибору сприятливим для прийняття більш виважених рішень (наприклад, спрощення форми вступу, структуроване порівняння закладів / програм підготовки, стимули, фреймінг, персоналізована інформація, нагадування, підказки, е-калькулятори очікуваної вартості освіти, висвітлення реальних кар'єрних траєкторій випускників, зворотний зв'язок).

Для України на особливу увагу заслуговує функціонал безкоштовного цифрового ресурсу *Discover Uni*[6], що дає змогу порівнювати усі курси бакалаврату по всій території Сполученого Королівства, а отже робити усвідомлений освітній вибір. Набори даних включають: дані національного опитування студентів останніх курсів, інформацію про випускників, лонгітюдні дані про освіту. Це дає можливість абітурієнтам та усім іншим стейкхолдерам порівнювати таку інформацію: думки студентів про курс та їх оцінки якості викладання на курсі; можливості навчання, оцінювання та зворотний зв'язок; академічна підтримка, організація та управління; навчальні ресурси, навчальна спільнота та думка студентів про неї; кількість студентів, котрі продовжили навчання на другому курсі; які посади обійняли випускники після завершення навчання; заробіток випускників через 15 місяців, три та п'ять років після закінчення курсу; враження випускників — чи вважають вони, що курс позитивно впливає на їхню роботу після закінчення навчання; кваліфікації та тарифні бали *UCAS*, які студенти мали під час зарахування на курс.

Поведінка в процесі навчання. З позицій класичної економіки освіти академічна успішність[7] може розглядатись або як проміжний результат процесу формування й накопичення людського капіталу, або як показник ефективності інвестицій у людський капітал, що залежить від індивідуальних зусиль і здібностей здобувача освіти, витрат часу, а також якості викладання та якості освітнього середовища. З позицій поведінкових наук обсяг і спрямованість зусиль, реалізація наявних здібностей і витрати часу значною мірою залежать від внутрішньої та зовнішньої мотивації, віри

[6] Discover Uni. URL: https://discoveruni.gov.uk/about-discover-uni/ (дата звернення: 20.07.2026).

[7] У наукових публікаціях терміни «академічна успішність» (academic success), «академічні досягнення» (academic achievement) та «академічна результативність» (academic performance) можуть використовуватись взаємозамінно, хоча відповідні поняття не є повністю тотожними. У пропонованій статті академічну успішність розглядаємо як багатовимірний конструкт, що охоплює рівень навчальних досягнень, результативність навчання відповідно до встановлених вимог і стандартів, а також успішність / прогрес у досягненні інших навчальних та освітніх цілей, зокрема, функціональне застосування набутих знань і компетентностей, особистісне зростання в освітньому середовищі, завершення освітньої програми.

у власну здатність досягати результату, цілеспрямованості, саморегуляції тощо; поведінкова економіка додатково враховує вплив когнітивних упереджень і поведінкових бар'єрів, зокрема схильність надавати перевагу поточним вигодам над майбутніми, прокрастинацію, брак уваги, негативний досвід невдач.

Дослідники наголошують, що розуміння того, якою мірою розбіжності в успішності зумовлені меншими зусиллями, а не нижчими здібностями, має вирішальне значення для розробки втручань: перше вимагає втручань задля підвищення мотивації (самоконтроль, наполегливість, сумлінність тощо), друге — втручань, що покращують знання та навички [11, с. 192, 214]. Крім того, правильно відібрані втручання можуть мати каскадний ефект, а не змінювати окремий аспект поведінки. Наприклад, такі втручання як установка на зростання (*growth mindsets*), соціальна приналежність (*social belonging*), диференційоване навчання (*difference education*) — мають непропорційно великий ефект, коли їх застосовують на початку першого семестру, що є критичним періодом для першокурсників; ці втручання не лише змінюють поведінку студентів з самого початку, а й можуть докорінно змінити досвід навчання[8].

Отже, з позицій поведінкового підходу підвищенню мотивації до навчання та усвідомленню важливості академічної успішності можуть сприяти практики і втручання, що стимулюють позитивну успішність, розвиток здібностей, саморегуляцію та самоконтроль, демонструють практичну корисність та цінність освіти для здобувачів освіти. Серед відомих кейсів:

• ініціатива «рівний — рівному» (*peer-to-peer*), що спрямована на соціальну та культурну адаптацію першокурсників, їх швидке інтегрування в академічну спільноту[9]; управління прокрастинацією через додаткові курси для першокурсників [18];

• втручання, яке дає змогу учням шкіл подолати упередження, що інтелект є фіксованим станом[10] [19, с. 56, 59];

• зміцнення домашнього навчального середовища, підтримка практик читання та дозвілля через програми смс-повідомлень для батьків малолітніх дітей[11];

[8] O'Hara, & Ross, E. (2023, June 26). How Leaders in Higher Education Can Embed Behavioral Science in Their Institutions. *Behavioral Scientist*. URL: https://behavioralscientist.org/how-leaders-in-higher-education-can-embed-behavioral-science-in-their-institutions/ (дата звернення: 12.08.2026).

[9] Peer Support Partnership. KCLSU. URL: https://www.kclsu.org/help/wellbeing/peermentoring/ (дата звернення: 21.07.2026).

[10] OECD Global BI Project Repository, South Africa (2021, June 25). URL: https://oecd-opsi.org/bi-projects/instilling-a-growth-mindset-in-south-africa/ (дата звернення: 13.04.2026).

[11] Positive Parenting Project "Play Learn Grow". OECD Global BI Project Repository, Australia. URL: https://oecd-opsi.org/bi-projects/positive-parenting-project-play-learn-grow/ (дата звернення: 13.04.2026).

• налагодження сучасних форм комунікації між школою та батьками учнів (як-от месенджери), інформування про успішність, пропуски занять, поведінку у школі, нагадування про виконання домашніх завдань [12] [20, 21].

Участь в освіті та освітня траєкторія. З позицій класичної економіки рішення щодо участі в освіті визначається співвідношенням фінансових і часових витрат та очікуваної віддачі від освіти. Поведінкові науки розглядають участь в освіті крізь призму соціальних норм, ідентичності, відчуття приналежності, самоефективності, розриву між намірами й фактичними діями. У поведінковій економіці інерція щодо участі в освіті може розглядатись через упередження *status quo*, відкладання рішень — знецінення майбутнього, недостатнє врахування доступних можливостей — обмеженнями уваги (наприклад, людина може мати право на освітній грант, ваучер, іншу підтримку, але не скористатись ними), неповна поінформованість про потенційні вигоди — через інформаційну асиметрію (тобто людина може не брати участь у освіті, тому що не знає про можливості участі або не розуміє, як скористатись перевагами освіти; особливо це стосується соціально вразливих категорій населення, тих, хто давно не навчався, потенційних студентів, батьки яких не здобували вищу освіту). Поведінкова економіка також акцентує, що за умов невизначеності людина не має точного знання про майбутні результати участі в освіті, а формує суб'єктивні очікування щодо шансів вступу й успішного навчання, майбутнього рівня заробітку та працевлаштування, а також можливості поєднання участі в освіті із сімейними та трудовими планами. Такі очікування можуть систематично відрізнятись від об'єктивних оцінок.

Також варто взяти до уваги, що міжнародні організації розглядають участь у освіті як динамічний процес, що охоплює прийняття рішення про «вхід» в систему освіти, продовження навчання, освітні переходи, переривання та можливе повернення до системи освіти. Для різних етапів освітньої траєкторії (освітнього шляху) ідентифікуються бар'єри участі, зокрема поведінкові, а також розробляються й впроваджуються політики та втручання, спрямовані на їх подолання.

Основні види втручань: таргетування інформації; персоналізоване спілкування; підтримка відчуття ідентичності та соціальної приналежності; підтримка сприйняття цінності освіти (здобувачами освіти й батьками дітей); індикація та візуалізація прогресу навчання (також для батьків дітей); інструменти зобов'язань (*commitment devices*); нагадування, спрощення, своєчасні підказки (і для батьків дітей); гнучкі схеми.

[12] Behavioral Sciences for the reconnection of secondary level students to the educational system. OECD Global BI Project Repository, Argentina. URL: https://oecd-opsi.org/bi-projects/behavioral-sciences-for-the-reconnection-of-secondary-level-students-to-the-educational-system/ (дата звернення: 13.04.2025).

Перспективним для України є розширення законодавчо закріпленої практики оплачуваних відпусток у зв'язку з навчанням[13] схемами, що дають працівникам можливість тимчасово вивільнити робочий час для участі в освіті. Схеми оплачуваних навчальних відпусток (*paid education leave*) у країнах ЄС відрізняються моделями фінансування та тривалістю. З позицій поведінкового підходу такі схеми впливають на поведінку через зниження фінансових, часових і психологічних бар'єрів участі, послаблюють орієнтацію на короткострокові вигоди і відкладання навчання, зменшують невизначеність і ризики, пов'язані з професійним розвитком або перекваліфікацією, посилюють мотивацію та готовність інвестування у власний розвиток. Наприклад, у Бельгії для посилення мотивації до навчання та залучення працівників передбачено регіональні відмінності щодо максимальної кількості годин оплачуваної навчальної відпустки, порядку компенсації заробітної плати та умов проходження програми. Так, у Фландрії працівник може використати до 125 год. відпустки протягом навчального року, однак за механізмом спільної з роботодавцем ініціативи, його особистий максимум може бути подвоєно до 250 год. Крім того, працівник може поєднувати кілька курсів або модулів тривалістю менше 32 год., що пропонуються одним закладом освіти, щоб сукупно відповідати мінімальній вимозі щодо тривалості навчання або кількості трьох навчальних кредитів[14].

Оновлення / набуття навичок, компетенцій. З позицій класичної економіки набуття навичок розглядається як один із механізмів інвестування в людський капітал, що має забезпечувати майбутню віддачу у вигляді продуктивності, доходів та можливостей працевлаштування. Поведінкові науки, зокрема поведінкова економіка, зміщують фокус на психологічні й поведінкові механізми участі в навчанні: мотивацію, сприйняття цінності та релевантності навчання, професійні та кар'єрні очікування, самооцінку власних можливостей, часові, інформаційні та інші бар'єри, відкладання та труднощі перетворення наміру навчатись на реальну поведінку, формування звичок до навчання. Відповідно втручання можуть включати персоналізоване інформування й рекомендації, нагадування, акцентування практичної цінності та очікуваних результатів навчання, подолання інформаційних бар'єрів, спрощення процедур пошуку та реєстрації, автоматичне зарахування з можливістю відмови, попередньо сформовані добірки курсів, демонстрацію прогресу в навчанні, а також використання прикладів і позитивного досвіду колег або однопоколінців.

[13] Переважно стосуються здобуття формальної освіти та конкретних навчальних процедур: іспитів, атестацій, сесій, захисту дипломної роботи та ін.

[14] Paid educational leave and Flemish training leave 2025—2026. Pro-Pay NV. URL: https://www.propay.be/en/news/paid-educational-leave-and-flemish-training-leave-20252026/ (дата звернення: 24.07.2026).

Як перспективний для України кейс може розглядатись французька програма *Compte personnel de formation*[15] (*CPF,* персональний рахунок для навчання), яка дає змогу накопичувати персональні права на фінансування професійного навчання та використовувати їх для розвитку й підтвердження навичок і компетентностей протягом трудового життя (як правило, з 16 до 67 років). *CPF* запроваджено у 2015 р. (як освітні кредити), а з 2019 р. кожна особа, котра працює (за винятком працівників держсектору), має *CPF*, на який нараховуються €500 за кожен рік роботи на повну ставку. *CPF* пов'язаний з особою, а не з її трудовим договором чи статусом. Фізичні особи можуть накопичувати права на навчання без обмежень у часі до максимум €5000 (для низькокваліфікованих працівників — до €8000). Кредит у євро на рахунку залишається повністю за особою у разі зміни статусу, професійної ситуації або втрати роботи, незалежно від причини розірвання трудового договору. Кошти перераховуються безпосередньо постачальнику освітніх послуг, тому не потрібно витрачати власні заощадження або чекати на відшкодування [22]. Персоналізація, можливість перенесення права на навчання до нового роботодавця або на періоди безробіття, економічної неактивності, можливість співфінансування з різних джерел, можливість бачити баланс рахунку і самостійно обирати навчання через єдину цифрову платформу — зменшують бар'єри доступу і можуть посилювати відчуття контролю та автономії у прийнятті рішення щодо навчання впродовж життя.

Гендерні уявлення в освітньо-професійній орієнтації. Економічні підходи до аналізу дискримінації та професійної сегрегації показують, що гендерні стереотипи й пов'язані з ними обмеження професійного вибору можуть призводити до неоптимального розподілу людського капіталу і неповного використання здібностей та потенціалу працівників. Поведінкові науки доповнюють цей підхід, акцентуючи увагу на механізмах соціалізації гендерних ролей, ідентичності, соціальних нормах, кар'єрній самоефективності, відчутті приналежності до певної професійної сфери, попередньому досвіді навчання і роботи, життєвих цілях, а також негативних емоціях, пов'язаних із порушенням усталених гендерних очікувань. Поведінкова економіка уможливлює детальніше враховувати роль неявних упереджень, фреймінгу інформації, очікувань, сформованих під впливом стереотипів, архітектури вибору та контрстереотипних рольових моделей. Це дає змогу простежити, як загальні гендерні уявлення через конкретні психологічні та соціальні механізми впливають на поведінку, зокрема на вибір професії чи спеціальності, оцінювання власних здібностей і готовність претендувати на керівні посади.

[15] Le compte personnel de formation (CPF). Ministère du Travail et des Solidarités. Publié le 09/02/2017. Mis à jour le 13/04/2026. URL: https://travail-emploi.gouv.fr/le-compte-personnel-de-formation-cpf (дата звернення: 05.07.2026).

Поведінкові втручання можуть бути спрямовані на зміну стереотипних уявлень і установок, коригування сприйняття соціальних норм, виявлення та послаблення впливу неявних упереджень, модифікацію середовища прийняття рішень, демонстрацію поширеності контрстереотипних професійних виборів, а також представлення й популяризацію нетипових для певної статі професійних і кар'єрних траєкторій. Для України доцільно активніше популяризувати кар'єрні моделі без символічної сегрегації, наприклад інформаційні кампанії для школярів (як-от міжнародні практики «*Girls day, Boys day*», «*Girls in STEM*», «*Boys in Care / Teaching*»).

Міжнародний досвід свідчить, що поведінковий підхід [16] має значний потенціал для сфери освіти, а втручання легкі у впровадженні, переконливі та відносно дешеві [2, 3, 6, 10, 12, 13]. Основними перевагами поведінкового підходу до формування політик і практик у сфері освіти можна вважати такі:

• врахування реальної поведінки учасників освітнього процесу (сприйняття ними інформації, формування суджень тощо);

• ідентифікація поведінкових бар'єрів та ситуаційних чинників, що можуть перешкоджати бажаній поведінці навіть за наявності необхідних знань, мотивації чи формальних можливостей;

• можливість впливати на поведінку без надмірного примусу та зберігати свободу вибору (розглядають як потенційні переваги певних видів втручань);

• покращення результативності політик і практик — цілеспрямований підбір втручань для досягнення визначених цілей, адресність рішень для певних груп населення;

• відносно низька вартість (розглядають як потенційні переваги певних видів втручань);

• доповнення традиційних інструментів освітньої політики та можливість синергії;

• можливість емпіричної перевірки та тестування.

Серед найбільш визнаних підходів до розробки втручань і політик, зокрема у сфері освіти, з використанням надбань поведінкових наук виокремлюємо:

1) модель «Колесо зміни поведінки» (*Behaviour Change Wheel*) [17] [23, 24], у якій узагальнено 19 теорій змін поведінки та яка складається з діагнос-

[16] Поведінковий підхід може використовуватись для виявлення та аналізу проблем ширшого характеру. Наприклад, у коледжі намагалися долучити до занять з репетиторами більшу кількість студентів, але не питали самих студентів, чому вони цього не роблять. Експерт з поведінкових наук під час спілкування зі студентами з'ясував, що вони перестали відвідувати репетиторський центр, бо там часто доводилося довго чекати. Отже, проблема була не в самих студентах та їхній поведінці, а в інституційному потенціалі. Див.: O'Hara, & Ross, E. (2023, June 26). How Leaders in Higher Education… (дата звернення: 12.08.2026).

[17] Hreha, J. What is The Behaviour Change Wheel: A Complete Guide to Designing Interv. URL: https://www.thebehavioralscientist.com/glossary/behaviour-change-wheel (дата звернення: 02.04.2026).

тичного ядра, функцій втручання та категорій політики. Модель розглядає поведінку як результат взаємодії трьох умов — здатності (фізичної та/або психологічної), можливості (фізичної та/або соціальної), мотивації (рефлексивної та/або автоматичної). Функціями втручання розглянуто освіту, формування навичок, розширення можливостей, стимулювання, демонстрацію прикладів, переконання, обмеження, примус та реструктуризацію середовища, а категоріями політики — комунікацію / маркетинг, керівні принципи, фіскальні заходи, регулювання, законодавство, соціальне планування, надання послуг або створення служб підтримки;

2) підхід *EAST* (*Easy, Attractive, Social, Timely*), за яким поведінкові дослідження можна використати для розробки політик, заснованих на зручності, привабливості, соціальних аспектах прийняття рішень та своєчасності[18] [25];

3) підхід *MINDSPACE* (*Messenger, Incentives, Norms, Defaults, Salience, Priming, Affect, Commitments, Ego*), за яким обґрунтовані поведінкові ідеї можуть вплинути на розробку та реалізацію політик [26, 25].

Отже, визначення та обґрунтування КПВ спиралося на широкий спектр міждисциплінарних концепцій і теоретичних засад поведінкових наук щодо вивчення освітньої поведінки населення, а також формування політик на основі поведінкового підходу, який враховує закономірності поведінки людини та можливості її зміни. Залежно від характеру проблем поведінкові втручання можуть доповнювати традиційні інструменти освітньої політики та застосовуватись на державному або місцевому рівні, у діяльності надавачів освітніх послуг, а також у межах ініціатив громадянського суспільства. Застосування поведінкового підходу як загальної методологічної рамки дає змогу комплексно врахувати поведінково-діяльнісні, мотиваційно-когнітивні, ціннісно-світоглядні, компетентнісно-адаптаційні та соціально-середовищні аспекти освітньої поведінки й пов'язаних з нею рішень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В умовах тривалої війни прийняття рішень населенням у сфері освіти дедалі більше відбувається в умовах невизначеності, що ускладнює формування очікувань, сприйняття інформації, оцінювання альтернатив і наслідків освітнього вибору. Крім того, на освітні траєкторії та пов'язану з ними поведінку індивідів різною мірою можуть впливати освітні втрати, психологічні наслідки війни, порушення усталеного способу життя, зміна соціального середовища, невпевненість у власному майбутньому та майбутньому дітей. За таких умов, поряд із традиційними механізмами та інструментами управління у сфері освіти, доцільним є використання потенціалу поведінкових наук і пове-

[18] EAST Framework: four simple ways to apply behavioural insights. Behavioural Insights Team. URL: https://www.bi.team/publications/east-four-simple-ways-to-apply-behavioural-insights/#:~:text=The%20EAST%20framework%20is%20a%20guide%20for,2024%20to%20reflect%20advancements%20in%20behavioral%20science (дата звернення: 02.04.2026).

дінкових інсайтів під час формування та реалізації освітніх політик, програм і практик, а також розроблення цілеспрямованих втручань.

Для формування структурованого підходу до визначення напрямів і змісту втручань у повоєнній Україні запропоновано виокремити п'ять КПВ, тобто сфер освітньої поведінки та пов'язаних із нею рішень, на які можуть бути спрямовані втручання: 1) освітній і професійний вибір; 2) поведінка в процесі навчання; 3) участь в освіті та освітня траєкторія; 4) оновлення / набуття навичок, компетенцій; 5) гендерні уявлення в освітньо-професійній орієнтації.

Доцільним є визначення особливостей впливу воєнного та повоєнного середовища на освітні рішення й поведінку населення, з урахуванням критичних життєвих періодів, виокремлених у підході *OECD* (2025) [16], коли люди можуть бути особливо відкритими до навчання або, навпаки, стикатись із підвищеним ризиком втрати освітніх можливостей, і коли активна цілеспрямована підтримка може мати найбільше значення. До таких періодів, зокрема, належать раннє дитинство, підлітковий вік, середина кар'єри та наближення пенсійного віку.

Перспективним напрямом є проведення емпіричних досліджень для виявлення поведінкових бар'єрів, визначення особливостей їх прояву серед різних груп населення, перевірки ефективності різних інструментів поведінкового впливу. Важливим вбачається формування доказової бази для обґрунтованого поєднання втручань із традиційними механізмами та інструментами освітньої політики.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Malmendier, Ulrike (2026). Introduction. *Homo Experiens*: Why Behavioral Economics Needs the Life Sciences. In: A. Samson (Ed.). *The Behavioral Economics Guide 2026,* VII—XVIII. https://www.behavioraleconomics.com/be-guide/
2. Haas, C., & Hadjar, A. (2020). Students' trajectories through higher education: a review of quantitative research. *High Educ,* 79, 1099—1118. https://doi.org/10.1007/s10734-019-00458-5
3. Hofer, A., Zhivkovikj, A. & Smyth, R. (2020). The role of labour market information in guiding educational and occupational choices. *OECD Education Working Papers*, No. 229. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/59bbac06-en
4. Fischer, Mira (2018). Essays in Behavioral Economics of Education. Experimental and Empirical Studies on Information, Beliefs, and Educational Decisions. PhD thesis. Universität zu Köln. https://kups.ub.uni-koeln.de/8117/
5. Hiriscau, A., & Pintea, M. (2024). Birth order, socioeconomic background and educational attainment. *Education Economics*, 32 (3), 395—412. https://doi.org/10.1080/09645292.2023.2217482
6. Biddle, N. (2021). Behavioural economics and the COVID-induced education crisis. *OECD Education Working Papers*, No. 254. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/eba2b867-en

7. OECD (2022). Good practice principles for ethical behavioural science in public policy. *OECD Public Governance Policy Papers*, No. 20. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/e19a9be9-en
8. Vu, T., Magis-Weinberg, L., & Jansen, B.R.J. et al. (2022). Motivation-Achievement Cycles in Learning: a Literature Review and Research Agenda. *Educ Psychol Rev,* 34, 39—71. https://doi.org/10.1007/s10648-021-09616-7
9. Scherrer, V., Preckel, F., Schmidt, I., & Elliot, A. J. (2020). Development of achievement goals and their relation to academic interest and achievement in adolescence: A review of the literature and two longitudinal studies. *Developmental Psychology,* 56 (4), 795—814. https://doi.org/10.1037/dev0000898
10. Lavecchia, Adam M., Liu, Heidi, & Oreopoulos, Philip (2015, February). Behavioral Economics of Education: Progress and Possibilities. *IZA DP*, No. 8853. https://www.iza.org/publications/dp/8853/behavioral-economics-of-education-progress-and-possibilities
11. Levitt, Steven D., John A. List, Susanne Neckermann, & Sally, Sadoff (2016). The Behavioralist Goes to School: Leveraging Behavioral Economics to Improve Educational Performance. *American Economic Journal: Economic Policy,* 8 (4), 183—219. https://doi.org/10.1257/pol.20130358.
12. Koch, Alexander; Nafziger, Julia, & Nielsen, Helena Skyt (2015). Behavioral economics of education. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 115 (C), 3—17. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.09.005.
13. Diamond, Abigail; Vorley, Tim; Roberts, Jennifer; & Jones, Stephen (2012). Behavioural Approaches to Understanding Student Choice. Higher Education Academy (HEA) (United Kingdom); CFE Research Ltd. (United Kingdom); National Union of Students (NUS) (United Kingdom); University of Sheffield (United Kingdom). https://s3.eu-west-2.amazonaws.com/assets.creode.advancehe-document-manager/documents/hea/private/resources/student_choice_1568036615.pdf
14. Rubenson, K., & Desjardins, R. (2009). The Impact of Welfare State Regimes on Barriers to Participation in Adult Education: A Bounded Agency Model: A Bounded Agency Model. *Adult Education Quarterly*, 59 (3), 187—207. https://doi.org/10.1177/0741713609331548
15. OECD (2019). *Working Better with Age, Ageing and Employment Policies*. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/c4d4f66a-en.
16. OECD (2025). *Education Policy Outlook 2025: Nurturing Engaged and Resilient Lifelong Learners in a World of Digital Transformation*. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/c3f402ba-en
17. Marsh, H. W., & Martin, A. J. (2011). Academic self-concept and academic achievement: Relations and causal ordering. *British Journal of Educational Psychology,* 81 (1), 59—77. https://doi.org/10.1348/000709910X503501.
18. De Paola, Maria; & Scoppa, Vincenzo (2015). Procrastination, academic success and the effectiveness of a remedial program. IZA DP No. 8021. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 115, 217—236. https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.12.007.
19. Hanushek, Eric A., Machin, Stephen, & Woessmann, Ludger (Eds.). (2016). Handbook of the Economics of Education, 5. Elsevier B.V. https://oreopoulos.faculty.economics.utoronto.ca/wp-content/uploads/2020/05/lavecchia-liu-and-oreopoulos-behavioral-economics-of-education-handbook-chapter-2016.pdf
20. Miller, S., Davison, J., Yohanis, J., Sloan, S., Gildea, A., & Thurston. A. (2017). Texting parents: Evaluation report and executive summary. https://eric.ed.gov/
21. Bergman, Peter (2019). How behavioral science can empower parents to improve children's educational outcomes. *Behavioral Science & Policy,* 5 (1), 53—67. https://doi.org/10.1177/237946151900500105

22. OECD (2025). *Advancing Adult Skills through Individual Learning Accounts: A Step-by-Step Guide for Policymakers*. Getting Skills Right. OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/08e1bdaf-en.
23. Michie, S., van Stralen, M. M., & West, R. (2011). The behaviour change wheel: a new method for characterising and designing behaviour change interventions. *Implementation science: IS*, 6, 42. https://doi.org/10.1186/1748-5908-6-42
24. Michie, S., Atkins, L., & West, R. (2014). The Behaviour Change Wheel: A Guide to Designing Interventions. Silverback Publishing.
25. Ionkova, Kremena M.; Tomio, Andrea Ailin; Roy, Emma De; Yadav, Sonakshi; Kaza, Silpa; & Karver, Jonathan George et al. (2024). Behavior Change in Solid Waste Management — A Compendium of Cases (English). eMBeD Washington, D.C.: World Bank Group. http://documents.worldbank.org/curated/en/099091423124016666
26. MINDSPACE (2010). Influencing behaviour through public policy. Handbook. UK Institute for Government. https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/MINDSPACE.pdf

Стаття надійшла до редакції журналу: 18.08.2026
Стаття прийнята до друку після рецензування: 21.08.2026
Дата публікації: 31.10.2026

Oksana Khmelevska, PhD (Economics), Leading Researcher
Mykhailo Ptoukha Institute for Demography and Life Quality Research of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: kh_o@ukr.net
ORCID: 0000-0002-6982-1312

BEHAVIORAL INFLUENCE CHANNELS IN EDUCATION:
CONCEPTUALIZATION AND PRACTICAL POTENTIAL

The purpose of the article is to identify and substantiate the behavioral influence channels on the population's adoption of educational decisions, which will allow to specify the directions and content of behavioral interventions in the formation of policies and practices in education at the stage of post-war reconstruction of Ukraine. The relevance of the work is due to the increasing impact of uncertainty on educational decisions and population behavior in the conditions of a prolonged war. The methodological basis of the study is a combination of interdisciplinary, systemic, and behavioral intervention-oriented approaches; general scientific and special methods were used, including structural-logical generalization, desk-based content analysis, and system analysis.

The generalization of interdisciplinary sources of recent decades has made it possible to: outline the main advantages of the behavioral approach as a general methodological framework for taking into account the patterns of human behavior; highlight the most recognized models of behavior change in international practice; identify factors and features of human behavior that should be taken into account when determining behavioral influence channels; substantiate these channels from the standpoint of classical and behavioral economics, as well as other behavioral sciences; select examples of international practices and cases that have the potential for implementation in Ukraine within the framework of the relevant behavioral influence channels in the field of education. The novelty of the work lies in the identification of five behavioral influence channels, i.e. areas of educational behavior of the population and related educational decisions, which can be targeted by behavioral interventions: 1. Educational and professional choice (more balanced choice of educational

institution, future profession, etc.); 2. Behavior in the learning process (supporting motivation, orientation towards academic success); 3. Participation in education and educational trajectory (main stages of participation in education and educational transitions); 4. Acquisition and updating of skills, competencies (formation of readiness for lifelong learning and other aspects); 5. Gender perceptions in educational and professional orientation (modernization of ideas about educational, professional and career opportunities, overcoming gender stereotypes and related self-limitations of educational and professional choice). The use of such an approach makes it possible to take into account behavioral-activity, motivational-cognitive, value-worldview and competence-adaptive aspects of educational behavior and related decisions. A logical scheme of the relationship of behavioral influence with the stages of the behavioral process is also proposed.

Keywords: education, behavioral sciences, behavioral approach, educational solutions, behavioral influence channels, behavioral interventions.